

PREDGOVOR

Ja posmatram sistem buržoaske ekonomije ovim redom: *kapital, zemljišna svojina, najamni rad; država, spoljna trgovina, svetsko tržište*. Pod prvim trima rubrikama ispitujem uslove ekonomskoga života triju velikih klasa na koje se deli savremeno buržoasko društvo; veza između triju drugih rubrika udara u oči. Prvi odeljak prve knjige koja raspravlja o kapitalu sastoji se iz ovih glava: 1) *eskap*; 2) *novac ili prosta cirkulacija*; 3) *kapital uopšte*. Prve dve glave čine sadržinu ove sveske. Preda mnom leži celokupan materijal u obliku monografija koje sam, u dugim razmacima vremena, beležio ne radi štampanja nego radi ličnog obaveštenja. Obrada toga materijala, prema naznačenom planu, zavisice od okolnosti.

Opšti uvod što sam ga bio skicirao, posle dubljeg razmišljanja, odbacujem, jer mi se čini da bi svako anticipiranje rezultata koje valja tek dokazivati moglo dovesti čitaoca u zabunu. Čitaoc koji bi želeo da me prati mora se sam odlučiti da se penje od pojedinačnoga ka opštem. Medutim, nekoliko nagoveštaji o toku mojih vlastitih poli-

tičko-ekonomskih studija biće ovde ipak na svom mestu.

Moja stručna studija bilo je pravo. Ali sam pravo ipak studirao samo kao podređenu disciplinu — pored filosofije i istorije. U 1842—1843, kao urednik *Rajnskih Novina*, dospeo sam prvi put u nepriliku te sam morao govoriti o takozvanim materijalnim interesima. Debate u rajnskom saboru o šumskim krađama i parcelaciji zemljišne svojine; službena polemika koju je G. fon Šaper, tadanji prvi predsednik rajnske provincije, vodio sa *Rajnskim Novinama* o prilikama mozeljskih seljaka; najzad, debata o slobodnoj trgovini i zaštitnoj carini — sve to dalo mi je prve potstreke da se bavim ekonomskim pitanjima. Sa druge strane, u to doba kada je dobra volja da se „ide napred” često puta prevazilazila stručno znanje, u *Rajnskim Novinama* primećivao se izvesan oslabljeni, takoreći filosofski, odjek francuskog socijalizma i komunizma. Ja sam se izjasnio protivu toga šeprtljanstva, ali sam u isto vreme, u jednoj kontraverzi sa *Opitim Augsburškim Novinama*, priznao bez okolišenja da mi moje dotadanje studije nisu dopuštale da se usudim davati nakakav sud o sadržini francuskih pravaca. Štaviše, željno sam se dokopao iluzije odgovorhin urednika *Rajnskih Novina* koji su verovali da će umerenijim držanjem lista moći da izbegnu smrtnu presudu koja je nad njim već bila izreče-

na, pa sam se sa javne pozornice povukao u sobu za studije.

Prvi rad što sam ga preduzeo da bih rešio sumnje koje su me bile pritisle bio je jedna kritička revizija Hegelove filosofije prava, — rad čiji je uvod štampan u *Nemačko-Francuskim Godišnjacima* koji su izlazili u Parizu 1844. Moje ispitivanje bilo je dospelo do rezultata: da se pravni odnosi, kao ni državni oblici, ne mogu shvatiti ni iz sebe samih ni iz takozvane opšte evolucije ljudskoga duha no da im koren leži u odnosima materijalnoga života koje Hegel, po primeru Engleza i Francuza iz osamnaestog veka, naziva opštim imenom: *buržoasko društvo*. Drugim rečima, anatomiju buržoaskog društva treba tražiti u političkoj ekonomiji. Ja sam počeo da proučavam političku ekonomiju u Parizu, pa sam posle taj posao produžio u Brislu kuda sam se bio preselio, pošto sam jednom naredbom G. Gizoa bio proteran iz Francuske. Opšti rezultat do kog sam došao i koji mi je, kada sam ga već dobio, poslužio kao vod u mojim studijama može se, ukratko, formulisati ovako. U društvenoj proizvodnji svoga života, ljudi ulaze u određene, nužne i od njihove volje nezavisne odnose. Ti odnosi proizvodnje odgovaraju izvesnom stupnju razvitka njihovih materijalnih proizvodnih snaga. Celokupnost tih odnosa proizvodnje sačinjava ekonomsku strukturu društva, stvarnu osnovicu

na kojoj se podiže pravna i politička zgrada i kojoj odgovaraju određeni oblici društvene svesti. Način proizvodnje materijalnoga života uslovljava proces socijalnoga, političkoga i intelektualnoga života uopšte. Svest ljudi ne određuje stvarnost nego, naprotiv, stvarnost određuje njihovu svest. Na izvesnom stupnju svoga razvitka, proizvodne snage društva dospevaju u protivrečnost sa odnosima postojeće proizvodnje ili — kako bi se to pravnički reklo — sa odnosima svojine u čijem krilu su se dotle razvijale. Ovi odnosi se iz razvojnih oblika proizvodnih snaga pretvaraju u njihove okove. Tada nastupa epoha socijalne revolucije. Sa promenom ekonomske osnove ruši se, brže ili sporije, i celokupna ogromna zgrada. Kada se takvi prevrati posmatraju, mora se uvek praviti razlika između materijalnoga prevrata uslova ekonomske proizvodnje — što se mora uvek tačno utvrditi pomoću fizičkih i prirodnih nauka — i pravnih, političkih, religioznih, umetničkih ili flosofskih, ukratko ideoloških, oblika pod kojima ljudi postaju svesni toga sukoba i bore se u njemu dokraja. Kaogod što se o jednoj individui ne sudi po ideji koju ona sama o sebi stvara — tako isto se ne može suditi ni o jednoj takvoj prevratnoj epohi po njenoj svesti — nego se, naprotiv, ta svest mora objašnjavati iz protivurečenosti materijalnoga života, iz sukoba koji postoji između proizvodnih dru-

štvenih snaga i odnosa proizvodnje. Jedna društvena formacija nikada ne iščezava pre no što se ne razviju sve proizvodne snage kojima ona može da daje dovoljno prostora, i nikada novi i viši odnosi proizvodnje ne dolaze na njeno mesto pre no što se uslovi materijalne egzistencije tih odnosa ne razviju u krilu samoga staroga društva. To dolazi otuda što čovečanstvo postavlja sebi uvek samo one zadatke koje može da reši. Jer, ako se tačnije posmatra, uvek će se naći kako se zadatak rađa samo tamo gde već postoje materijalni uslovi za njegovo rešenje ili su ti uslovi bar u procesu svoga postajanja. Aziatski, antički, feudalni i moderni buržoaski način proizvodnje mogu se, u krupnim potezima, obeležiti kao progresivne epohe ekonomske društvene formacije. Odnosi buržoaske proizvodnje su poslednji antagonistički oblik procesa društvene proizvodnje — antagonistički ne u smislu jednoga individualnoga antagonizma nego u smislu jednoga antagonizma koji proističe iz društvenih životnih uslova individua. Međutim, proizvodne snage koje se razvijaju u krilu buržoaskoga društva stvaraju u isti mah i materijalne uslove za rešenje toga antagonizma. Otuda se sa ovom društvenom formacijom završava predistorija ljudskoga društva.

Fridrih Engels sa kojim sam ja, otkako je izašla njegova genijalna skica kritike političke eko-

koje leže izvan domašaja same nauke o političkoj ekonomiji.

Ova skica o toku mojih studija na polju političke ekonomije treba samo da dokaže da su moja shvatanja, — ma kako se o njima sudilo, i ma koliko ona malo bila u skladu sa dotičnim predrasudama vladajućih klasa — rezultat jednoga savesnoga i dugogodišnjega ispitivanja. Ali na ulazu u nauku, kao i na ulazu u pakao, mora se postaviti zahtev:

Qui si convien lasciare ogni sospeto
Ogni vilita convien che qui sia morta.

Karl Marx.

London, januara 1859.

*Dove je ga ce obze ogltayn elava ejnaka
Obze je dove ga elava vjovakurayn
dyje upmal.*